

І. БАТЮК**Як райони уплянують заходи в галузі обміну й розподілу**

Головна робота Райплянбюро цього року, переважно, зосереджується навколо складання контрольних чисел народного господарства району на 1931 рік.

І це цілком зрозуміло. Тому що контрольні числа являються одним із головних показників того, як райплянбюро справляються з своєю роботою, як вони думають перебудувати своє господарство, як райони вивчили й засвоїли соціально-економічні передумови для того, щоб перебудувати господарське й соціально-культурне життя району на соціалістичних засадах і як скеровані організаційні та матеріальні заходи на перебудову.

Крім того, контрольні числа цього року для районів є першою тематичною роботою в галузі планування, тою роботою яка з організаційного й методологічного боку переозброїть Райплянбюро для дальнішої роботи, для організації п'янової роботи не тільки РПБ, а й місцевих організацій та складання К. Ч. на 1932 рік.

Складання контрольних чисел для районів якраз в цьому році є цілком нова справа і тому не диво, що райони при запроектуванні тих, чи інших показників, або при пов'язанні окремих заходів між собою, — роблять помилки.

Це виявилось з аналізу контрольних чисел районів зокрема з аналізу в галузі обміну й розподілу.

Також виявилось й те, що окремі райпляни опрацювавши цей розділ контрольних чисел, незовсім досконально проробили ті завдання, що було поставлено в цьому розділі.

Щож мали своїм завданням контрольні числа районів на 1931 рік в галузі обміну й розподілу?

Вони повинні відбити в собі:

1. Як виявлені товарні лишки с.-г. продукції в цілому по району і по окремих категоріях господарств (радгоспи, колгоспи, індивідуальні господарства).

2. Як товарні лишки с. г. продукції охоплюються п'яновими заготівлями і якими методами заготівель контрактація, розсівна заготівля тверді завдання.

3. Яку участь беруть торговельно-розподільчі організації в переведенні заходів, що збільшують товарні ресурси с. господарства в районі (ферми, промгороди, промсади, кролятники, пташарні, різні відгодівельні пункти).

4. Як поліпшується обслуговування працюючої людности в районі, наскільки зростає товаропросувна мережа, за рахунок яких закладів і лінійю яких торговельно-розподільних систем.

5. Як має бути організовано в районі громадське харчування в якій мірі охоплюються окремі категорії населення і за рахунок яких саме закладів.

6. Як кооперовано і наскільки районом буде охоплено доросле населення лінійю споживчої кооперації й відповідно до кооперування, як будуть мобілізовані кошти населення.

7. Як скеровані капіталовкладання на окремі заходи й співвідношення місцевих ресурсів з централізованим фінансуванням, та наскільки

запроєктовані показники відображують зустрічність плану. Всі ці питання повинні були мати своє відображення не тільки в статистичних показниках за формами, а й в пояснювальній записці досконально обґрунтовані з боку якісних показників, доцільности та ефективности запроєктованих заходів.

Але з матеріалів, надісланих районами виявилось, що близько як 10 Райпланбюро не тільки не дали будь-яких обґрунтовань до таблиць, а навіть не подали всіх таблиць, або цілого розділу з обміну й розподілу, як от: Носівський, Вороновицький, Новоодеський і інші райони.

Більшість районів подали свої контрольні числа без будь якої пояснювальної записки і решта районів подали зі скороченими пояснювальними записками в яких подається тільки перелік цифрового матеріалу з таблиць без обґрунтувань і аналізу. В окремих частинах обміну й розподілу добре обґрунтовані контрольні числа Полонського району (громадське харчування) Мінського (громадське харчування і заготівлі) і менш добре Білодерківського та Високопільського районів.

Одним із слабих місць районів, це обчислення заготівлі с. г. продукції на 1931 рік.

Майже у всіх районів заготівлі зернових культур відстають від зросту огульної продукції. Більше того заготівлі харчових культур (жито, пшениця) значно відстають від зросту огульної продукції при незначному зрості населення, а по Калинівському району заготівлі харчових культур навіть зменшуються на 2170 центнерів при збільшенні огульної продукції на 31344 цент. і населення на 1721 чоловік. Таке явище є ненормальне, а тим більше для районів зернового та буряково-зернового напрямків.

Переважна більшість районів навіть не робили спроби прикинути за методом балянсових порівнень, хоч-би по окремих категоріях господарств скільки потрібно для населення на годівлю худоби, на засів тощо а взяли та механічно збільшили розмір заготівель проти минулого року і цим самим роблять помилку.

Баянсовими прикидками теж треба користуватися вміючи тому, що при обчисленні потреби по кожному з секторів окремо можна одержати наслідки одні, а коли обчислити в цілому по району, то можуть бути зовсім інші. Наприклад Гадяцький район обчислив заготівлі зернових культур за методом балянсових прикидок, але він зробив ту помилку, що в нього заготівлі стали більші чим самі товариші лишки.

Такого положення не може бути. Бо коли районом обчислено заготовити стільки-то зернових культур, то цим самим він охоплює всі, або частину товарних лишків відповідної категорії господарств. А коли обчислити потреби всього населення по району та ще по пересічним нормам, то виходить іноді ще треба завести хліба в район. І це так стає тому, що окремі райони беруть всі господарства загалом.

Сосницький район зробив ще більшу помилку. Він при обчисленні товарних лишків зернових культур припустив міжсекторіальний обіг, між колективним та індивідуальним секторами, не кажучи вже про те, що заготівлі обчислено невірно. Ним обчислено товару продукцію пшениці по колгоспах в розмірі 2829 центн., а по індивідуальних господарствах з нестачею 502 центнери, тоді він за рахунок соціалістичного сектору покрив нестачу індивідуального сектору і разом стало товарних лишків не 2829 центн., а 2327 центнерів. Заготівлі ж пшениці запроєктовано по колгоспах 500 центнерів і в індивідуальних 510 ц. Повстає запитання, де взялися 510 ц. в індивідуальному секторі, коли там обчислено товарні лишки з нестачею 502 ц. і чому в колгоспах товарні лишки запроєктовано районом охопити тільки на 18%? Так

обчислювати це можна, це приклад як не треба обчислювати. В наших умовах неможна припускати такі явища, щоб покривати недостачу індивідуального сектору за рахунок соціалістичного і при тому не організованим порядком. Треба ставити своїм завданням, аби всі товари лишки колгоспів, а також індивідуальних господарств були на 100% охоплені пляновими заготівлями.

Як приклад більш вірного обчислення товарних лишків і заготівель можна взяти Мінський район. Він обчислив хлібофуражний баланс по окремих секторах і окремо по селу та містечку. Взяв настановлення на максимальне скорочення внутриселянського обігу між містечком і селом; на 100% охоплення товарних лишків соцсектору; поставив своїм завданням повністю охопити товари лишки містечкового населення, зокрема по харчових культурах; жито, що було обчислено по балансу для харчування худоби, він замінив ячменем, потім зробив відповідну мприкидку на господарства, до яких будуть доведені заготівлі за особливи пляном, і кінцевий результат обчислено задовільно. При зростанні огульної продукції зернових культур на 23%, заготівлі зростають на 40%. Теж із обчисленням заготівель сояшнику. Райони в данному випадкові виходять з неправильних настановлень. Візьмімо Гадяцький район.

В нього минулого року огульна продукція всіх олійних культур становила 13,2 тис. центнерів, в т. ч. сояшнику 6 тис. центнерів, або 45% до всіх олійних. Природня річ, що частина його пішла на споживання населення не тільки як гризунове насіння, а і на олію. На 1931 рік районом запроєктовано огульну продукцію олійних культур 34,4 тис. центнерів, або майже в 3 рази більше проти минулого року і в т. ч. сояшнику 5940 центнерів, цебто стільки як і в минулому році.

Казалось би, що при збільшенні всіх олійних культур близько як в 3 рази, споживання сояшнику населенням на олію треба було зменшити й замінити іншими олійними, а Гадяцький в цьому напрямкові навіть наголосу не зробив і обчислив споживання сояшнику населенням в нормах минулого року.

Таке обчислення неправильне тому, що сояшник є технічна культура і при можливості його треба максимально вилучати, а тим більше, коли є повна можливість замінити його іншими олійними. Ще більшу помилку роблять райони при обчисленні товарної продукції та заготівель прядива. Більш яскраво цю помилку можна простежити знов же на прикладі Гадяцького району. В минулому році огульна продукція конопель становила 4177 центн., а заготівлі 330 ц., коли припустити, що заготівлі на 50% переведено за рахунок врожаю 1929 року, а 50% за рахунок врожаю 1930 року і коли прийняти на увагу, що район ставить своїм завданням заготовити прядива в 1931 році 1610 ц. з врожаю минулого року, то виходить, що для потреб населення в минулому році залишилося менш чим 2342 центнерів (бо пляновими заготівлями на всі 100% охоплено товари лишки).

На 1931 рік районом запроєктовано огульну продукцію прядива 27388 ц., товарову продукцію тільки 8200 ц. і заготівлі 2050 центнерів. Коли відняти товару продукцію від огульної, то матимемо 19188 центнерів, які ніби то залишаються для потреб населення. Тоді виходить, що потреби населення штучно збільшено проти минулого року у 8 раз, а від цього відома річ, що невірно обчислено і заготівлі. Треба скеровувати свої заходи у той спосіб, аби цю культуру максимально зробити товарною в районі і потреби населення для прядива треба зменшувати до мінімуму. В даному випадкові товарову продукцію можна б обчислювати в розмірі 20-25 тис. центнерів, а заготівлі з неї для IV кварталу

1931 року—30%, да заготівлі з товарової продукції врожаю 1930 року 1610 центнерів, таким чином заготівлі прядива-конопель становитимуть близько як 10 тисяч центнерів. Також райони припускають помилку, що при обчисленні заготівель молока не пов'язують з запроектованими фермами, в яких % вилучення молока повинний бути далеко більшим, чим від корови індивідуального користування; заготівлі птиці не пов'язують з тою продукцією, що її можуть дати птахівничі господарства та інкубаційні пункти.

Заготівлі м'яса по деяких районах зовсім неможна перевірити наскільки вони відповідають дійсности тому, що райони не подають виразного стану з тваринництвом. Наприклад Високопільський район проектує зріст поголів'я на 60% по відношенню до стану на 1-IV 30 року і зовсім не подає вихідної бази на 1-I-31 року та заготівель за 1930 рік. Цим самим унеможлиблює зробити хоть приблизний обіг гурту худоби й перевірити як вірно запроектовано заготівлі при такому зрісті поголів'я (60%), або зріст поголів'я при такому розмірі заготівель.

Ще одна помилка районів в тому (Високопільський), що при обчисленні заготівлі шкурсировини з загиблої худоби беруть відсоток загибелі не з того гурту, що був на 1-I-31 року, а з того що буде на 1-I 32 року. Це неправильно, заготівлі шкурсировини треба обчислювати з тої худоби яка піде на споживання населення, та з худоби, що загине протягом плянувального року. Деяки райони так обчислили в заготівлі і тої худоби, що живою буде вивезена з району. „З одного вола дві шкури деруть“.

Обіг по заготівлі та роздрібною продажу. Цьому розділові контрольних чисел по обміну і розподілу 99% Райпланбюро не приділили достатньої уваги. Вони обіг по заготівлі с. г. продукції визначили „на око“, а не обчислювали його по кожному виду с. продуктів. По Білоцерківському району обіг по заготівлі с. г. продукції навіть зменшується з 117 до 71 тис. крб. при одночасному збільшенні заготівель всіх продуктів: зернових на 11%, молока в 2 рази, яйця в 7 раз цукровий буряк з 436 до 961 тис. центнерів.

Це говорить про механічне заверстання Райпланом матеріалів коопспілки без будь-якого пов'язання з іншими розділами контрольних чисел (табл. заготівлі). А той факт, що „на око“ опрeділювали обіг по заготівлях, може призвести до ускладнення з визначенням обігових коштів для переведення цієї роботи і потім може призвести до невірних подальших обчислень: фінплану кількості потрібних робітників, накладних та інших видатків, вірного побудування заготівельного апарату і взагалі всієї роботи, некажучи вже про те, що це не відбиватиме дійсного економічного стану району. В той час як в інструкції було підкреслено, що обіг по збуту с. г. продукції та постачання виробів міської промисловости треба обчислювати на ціни 1930 року.

При проектуванні обігу роздрібною продажу окремі райони зробили помилку, напр. Полонський район, Він запроектував обіг роздрібною продажу лінією споживчої кооперації вищий за ліміт Вукоопспілки, але обіг державної та приватної торгівлі ним зменшено з 1310 до 220 тис. крб. і тому загальний обіг по району збільшується з 4916 до 5212 тис. крб., або тільки на 6% проти пересічної Української по селу 51%. Це сталося тому, що район не продумав в достатній мірі тих заходів, за які можна і треба поліпшувати обслуговування населення без приватної торгівлі. В данному разі районом переменшено запроектування мережі лінією кооперації та державної торгівлі і їх повне навантаження.

Торговельно розподільча мережа. Запроектування показників по торговельно-розподільчій мережі у більшості районів недостатньо продумано,

Непродумано з погляду де і який вид торговельно-розподільчих закладів застосувати: чи ларки, чи стаціонарні крамниці, чи розвозки і головне закриті розподільники. Окремі райони проєктують „всього потрошку“.

Як приклад можна взяти Гадяцький район. За відомостями перепису 1926 р. в ньому є 175 населених пунктів (див. книж. „Нові адм. райони“), а мережу запроектовано ним 53 стаціонарних крамниць, 8 ларків і 5 розвозок з приватними. Одноразово залишає 82 одиниці приватних розвозок.

Повстає запитання, чому району не можна збільшити розвозку торговельно-розподільчу мережу лінією споживчої кооперації, коли на район є тільки 3 кооперативних розвозки при такій кількості населених пунктів? Відповісти можна коротко—район недостатньо продумав.

При значній частині районів мережа подається тільки лінією споживчої кооперації, а по інших системах відсутні будь-які покажчики. Також слід відмітити як негативне явище, що районами недостатньо застосовується система закритих розподільників в колгоспах та радгоспах. Як позитивний приклад можна привести запроектовану мережу Полонського району, який ставить своїм завданням на 100% охопити закритими розподільниками робітників і на 50% колгоспи.

Склепове господарство в одніх районах зовсім не відбито, в других відбито тільки лінією кооперативних організацій, а склепи „Союзхліба“ Укрплодоовоч“, і держторгу зовсім не зазначено.

В третіх районах показано склепове господарство, але не пов'язано з розмірами заготівель с. г. продукції запроектованої на 1931 р. наприклад, заготівлі тютюну повинно збільшитися в 2 рази, а місткість склепів не поширюється, тоді як вона не була задовільною навіть для заготівель минулого року. Абсолютно не видно з контрольних чисел районів, щоб вони вносили хоть в якійсь мірі момента раціоналізації в склепове господарство.

Між тим як поліпшення шляхового будівництва, поширення колективізації в районі вимагають перенесення та побудови нових склепів на поліпшених шляхах, перенесення глибинних пунктів до пунктів відвантаження і поліпшення існуючих склепів.

Громадське харчування та хлібовипікарня. На громадське харчування районами звернуто увагу, але в недостатній мірі воно поширюється в колгоспах. По Гадяцькому району, як видно і з таблиць і з пояснювальної записки, колективний сектор не охоплюється громадським харчуванням, а за контрольними числами запроектовано колективізувати 70% господарств. Те ж саме і по Високопільському району, не дивлячись на наявність МТС в районі: по Калинівському району кустарів запроектовано охопити на 15%, учнів на 20% і службовців на 40%, а колективний сектор зовсім не охоплюється (75% колектив-запроектовано на 1931 р.).

Таке становище з громадським харчуванням в колгоспах треба негайно усунути і приділити як найбільше зусіль до його поширення. Досить гарно і обгрунтовано запроектовано поширення громадського харчування по Мінському району. Із 7 стаціонарних їдалень, 6 їдалень буде організовано протягом 1 і 2 кварталу в радгоспах та колгоспах і громадським харчуванням на 100% охоплюються робітники тартаків, радгоспів і найкращі чотири колгоспи. Крім того, 5 польових кухонь, теж при колгоспах. Обгрунтовано все це з боку устаткування і будівельних матеріалів і організаційних можливостей споживчої кооперації. Хлібовипікання в багатьох районах переводиться приватним способом, хліб випікають приватники, а щодо організації хлібовипікання в колго-

сплах, то і на 1931 рік майже 90% районів не ставлять собі завданням в контрольних числах.

Це не вірно. Тому що колгоспи в яких буде організовано громадське харчування самі будуть вимагати організувати в них хлібовипікання, а зокрема під час весняної засівної кампанії уборки сіна та врожаю.

Мінський район напр. ставить своїм завданням в 1931 році в 1 кварталі організувати лінією споживчої кооперації 2 кустарні хлібопекарні з таким розрахунком аби можна було обслуговувати і найближчі колгоспи.

Білоцерківський район справу з хлібовипіканням ставить більш ширше. Ним запроєктовано в контрольних числах на 1931 рік будівництво механізованого хлібного заводу вартістю 125 тис. крб. Але одноразово з цим він не подає обґрунтовань будівництва в пояснювальній записці, а тому така запроєктировка втрачає значіння для контрольних чисел.

Таке будівництво завжди треба досконально обґрунтувати з боку потреби як раз на 1931 рік, в чому треба поширювати хлібовипікання в районі за рахунок будівництва хлібного заводу, як з будівельними матеріалами і устаткуванням та відповідною апаратурою, які від того будуть наслідки і як таке будівництво схвалює громадська думка та як мобілізовані кошти на місці.

Коли взяти й зробити таку прикидку, що існуючі хлібопекарні можуть задовольнити орієнтовно 60—70 тис. населення (випікається щодня 311 центнерів), а населення в самій Білій Церкві 23,5 тис. чоловік та на околицях 22,4 тис. чоловіка і щодня їдалень потрібно буде 40—50 центнерів хліба на день, то не знаючи конкретної дійсності на місці (в пояснювальній записці теж не сказано) можна робити висновки у той спосіб, що будувати хлібного заводу в 1931 році не треба, а необхідно повно навантажити існуючі хлібопікарні й об'єднати приватне хлібовипікання в кооперативне.

Взагалі треба перш чим проектувати якісь заходи, необхідно подумати: як прийдеться їх здійснювати, хто буде здійснювати і яка від того буде користь для народного господарства району й республіки в цілому.

Капіталовкладання Капіталовкладання—найповільніша ділянка к.ч. в галузі обміну й розподілу і вона найгірше пророблена, найгірше продумана у всіх районів. Одні райони зовсім не дають показників по капіталовкладанню (Високоцільський район) другі райони завертали показники по капіталовкладанню в порядкуві заявки і треті недостатньо вточнюють запроєктовані капіталовкладання на окремі об'єкти будівництва. Наприклад Гадяцький район запроєктував капіталовкладання на коровники та свинарники і тут не дає пояснення чи 18200 крб. потрібно на будівництво цілком нового коровника на 100 корів, чи тільки добудувати для тих що в 1931 році будуть поставлені 53 корови. Також і на свинарники. Чи 11048 карб. потрібно на будівництво нового свинарника для всіх 153 голов тільки добудувати на 46 голів, що будуть поставлені в 1931 р. Подібні моменти завжди треба пояснювати в пояснювальній записці. Тому що коли запроєктовані Гадяцьким районом капіталовкладання з розрахунку на всіх корів і свиноматок так нічого, а коли тільки з розрахунку тих, що будуть додатково поставлені в 1931 році,—тоді ліміти значно перевищено і запроєктовання можуть бути нереальними.

За приклад недостатньої продуманності в запроєктуванні капіталовкладань, можна навести проектування Калинівського району. В нього

по товаропросувній мережі запроектовано побудувати 9 стаціонарних крамниць, 1 кіоск і 3 розвозки, а капіталовкладань будь-якою лінією (населення, місцевий бюджет, кошти, організації) не запроектовано.

На склепове господарство запроектовано 65 тис. крб. лінією державного кредиту, на театр 25 тис. крб. по лінії споживчої кооперації теж за рахунок держкредиту. Капіталовкладання на молошну ферму чомусь заверстано як громадське харчування. Взагалі район підійшов до цієї ділянки к. ч. зовсім неповажно. Він поставився так: „як дадуть, то збудуємо, а не дадуть, так і так будемо“. Що це означає? Поперше те, що районом не зважено наскільки реальні такі вимоги до державного кредиту і подруге те, що район не знає своїх власних ресурсів, своїх можливостей. Наведені запроектовання зверстано районом без пов'язання з бюджетом, без участі громадських організацій.

Такі заходи як театр треба проектувати не лінією споживчої кооперації, а лінією політосвітроботи.

Перш чим проектувати, треба поставити „на ноги“ всю громадськість, потрібно максимально мобілізувати громадську думку, максимально мобілізувати місцеві кошти і в тому числі має прийняти участь у фінансуванні споживча кооперація, і аж потім в якійсь частині просити допомоги з держбюджету.

Теж і Полонський район. За 1930 р. зовсім не показано капіталовкладання, хоч будівництво і переводилося, а на 1931 р. капіталовкладання носять заявочний характер. Наприклад, зі всієї суми капіталовкладань—81%, або 271 тис. крб. запроектовано лінією державного кредиту при умові, що весь основний будівельний матеріал є на місці.

От чому ці капіталовкладання стають не реальними й запроектовані заходи будуть не здійснені. Райони більше звертали уваги на державні кредити, чим на переведення заходів по посиленню мобілізації коштів населення і коштів місцевих організацій.

Є райони, які запроектували не капіталовкладання, що його переведено в минулому році, та що буде переведено в 1931 році, а вартість напр., крамниць, чи їдалень на 1-І—32 року за списком інвентаризації майна.

Це говорить за те, що Райплянбюро не перевіряло матеріалів споживчої кооперації, а просто механічно приєднало таблиці до контрольних чисел і що Райплянбюро недостатньо проінструкувало робітників Районного споживчого товариства.

Кооперування та капіталовкладання. Кооперування та капіталонагромадження одними районами запроектовано тільки для того, щоб заповнити таблиці. Таких районів відсотків 30. Відсотків 50 районів механічно заверстали ліміту ВУКС'у або підігнали під ліміти ВУКС'у і тільки 10% таких районів, що запроектували задовільно й продумано. Прикладом як не треба плянувати кооперування і відповідне капіталонагромадження—Сосницький район. Кооперування населення лінією споживчої кооперації аж ніяк не пов'язано з колективізацією. Наприклад, ним запроектовано кооперувати членів комун та артілів разом всього 930 чоловік, в той час, як в комунах та артілях дорослого населення біля 10 тис. чоловік буде в 1931 році. Тоді виходить, що Сосницький район охопить населення комун (дорослих) та артілів, тільки на 5% замість потрібного 90-100%. Також і кооперування жінок. На весь район запроектовано на кінець 1931 р. кооперувати жінок всього лише 270 так по місту, як і по селу разом, а дорослих жінок по району буде більше 10 тис. Молодь теж не вірно обчислена. Загальна кількість кооперування обчислена з переменшенням, а від цього і не вірні настановлення в

контрольних числах, щодо мобілізації коштів населення через пайові, вступні та спеціальні внески.

Подібно до Сосницького району, обчислили кооперування населення Карлівський, та Високопільський райони.

90% районів не подали пояснень як вони обчислювали пайовий, спеціальний і інший капітали. Тому дуже тяжко робити аналіз і тільки через показника кооперування можна робити висновки, чи район вірно підійшов до питання мобілізації коштів населення, чи ні.

Висновки.

Узагальнюючи висновки треба сказати:

1. Райони недостатньо приділили уваги в цілому розділу к. ч. обміну й розподілу.

2. Недостатньо, а в окремих випадках зовсім не пов'язано заходів в галузі обміну й розподілу з заходами інших розділів контрольних чисел району.

В значній кількості районів не пов'язані заходи між собою в самому розділі-обміну й розподілу.

3. Переважна більшість районів подали контрольні числа в галузі обміну й розподілу, де всі заходи представлені виключно лінією споживчої системи і не представлені в будь-якій мірі держторгівля, інвалідна кооперація, громадські організації (УЧХ) і с.г. кооперація.

4. Майже всі райони запроєктували свої заготівлі без попередньої балансової прикидки так по району, як і окремих секторах.

5. При запроєктуванню обігу по заготівлях с.г. продукції керувалися тенденцією зросту заготівельних операцій в цілому по всіх культурах, а не обчислювали кожен культуру в цінах.

6. В обігові по постачанню виробів міської промисловості районами не висунуто елемента зустрічності щодо мобілізації товарових ресурсів на місцях, як контингенти краму децентралізованого постачання промкраму.

Заявки на централізоване постачання промкраном майже всіма районами перебільшено.

7. В товаропросувній мережі районами недостатньо застосовується система розвозної торгівлі й поширення закритих розподільників.

Справляє враження, що райони не усвідомили доцільності й необхідності поширювати зазначені види торговельно-розподільних закладів.

На складове господарство, його раціоналізацію, та організацію, — районами не звернуто уваги. Наявна мережа і будівництво нових склепів не пов'язано з виробництвом с.г. продуктів в районі.

8. Громадське харчування по кількості закладів відповідає настановленням зустрічного пляну, але відсутні ті заходи матеріального і організаційного змісту, що забезпечили б організацію громадського харчування в накреслених розмірах. Окремі райони справляють враження, що споживтовариство запроєктувало заклади громадського харчування без пов'язання з колгоспспількою.

Мало того, що запроєктувати їдальні в тому чи іншому колгоспі, необхідно завчасно уговоритися з колгоспниками з приводу продуктів, помешкання й виділення спеціальних людей для цієї справи.

А цього в плянах якраз і бракує, непочувається зв'язку з самими масами. І взагалі громадському харчуванню в колгоспах приділено мало уваги.

9. Капіталовкладання по більшості районів не опрацьовано в достатній мірі, а по окремих районах мають заявочний характер і цим самим втрачають елементи зустрічності.

10. Зовсім не виявлено в контрольних числах районів справу з соціалістичними методами роботи (соцзмагання, ударництво, суцільні бригади, тощо) як вони поширюються в окремих галузях господарювання і як буде втягнуто широкі маси працюючих. Взагалі слід підкреслити, що райони, складаючи контрольні числа на 1931 рік забули про свою підготовку до складання к.ч. на 1932 рік. Тому кожне Райпланбюро повинно зробити підсумки з своєї роботи по складанню контрольних чисел на 1931 р. з таким розрахунком, аби можна було усунути всі недоліки в роботі по складанню контрольних чисел на 1932-й рік.

В. ЛЮБИНЕЦЬКИЙ

Збільшення прибутковости в лісовому господарстві на Київщині

Нижче наведені дані та міркування показують нам, як лісове господарство на Київщині за останнє 5-ти річчя відзначає чималі досягнення в цьому напрямкові, — при чому, як побачимо з нижченаведеного, — дякуючи, головне, вживанню (хоч лише частковому) — деяких *раціоналізаторських* методів. Спираючись-же на здобутий за останнє 5-ти річчя в цьому напрямкові досвід, зміцнюючи та поширюючи в наступному 5-ти річчі циклу нових можливих до вживання раціоналізаторських методів, — ми в наступному 5-ти річчі зможемо досягти ще більшого зростання лісової прибутковости.

Отже, переходимо до розгляду наслідків лісової прибутковости *за останнє 5-ти річчя*. Пояснимо, що загальна площа держлісфонду на Київщині складає близько 300.000 га. (297.721 га). Головні коштовність уявляють шпількові насадження, що посідають площу — 192.870 га, — або 65% усієї площі лісів. *Листв'яні* насадження складають лише 25%, а саме: 74.979 га. Остання площа, а саме — біля 30.000 га (29.872 га), — тобто *близько 10%*, — припадає на площу, що знаходиться під с.-г. *в'їздами*, невдобними землями, шляхами та інш.

З зазначеної лісової території протягом *останнього 5-ти річчя* одержано по окремих галузях користувань такі прибутки:

Таблиця № 1.

Операційні роки	Головне користування			Проміжні користування			В с ь о г о	
	Площа (га)	Маса (кубомет.)	Сума	Площа (га)	Маса (кубомет.)	Сума	Маса (кубомет.)	Сума
1925-26 р.	2.001	398.053	1.754.881	4.030	171.100	387.573	569.153	2.142.454
1926-27 р.	2.459	451.508	2.278.355	5.079	122.487	247.898	573.995	2.526.253
1927-28 р.	2.290	423.192	2.255.222	5.529	77.454	403.422	500.646	2.658.644
1928-29 р.	4.017	708.067	3.911.752	4.646	148.461	389.881	856.528	4.301.633
1929-30 р. (орієнтовно)	2.546	543.036	3.318.029	5.318	106.369	358.479	649.405	3.676.508
Пересічно за 5 років:	2.663	504.771	2.703.648	4.920	125.174	357.450	629.945	3.061.098

Примітка 1. Зазначені в таблиці дані так відносно маси деревини, як і *вартості* її, — вираховано для *дійсного реального* відпуску лісу в кожному операційному році, тобто, — незалежно від тих чи інших відстрочок, що було їх вжито за згодою ВУПЛ'у (Всеукраїнське Управління Лісів) з НКФ, оскільки, за метою нашої аналізи, зазначені вище дані *реально* відпущеного лісу правильніше відбивають і *зріст реалізації лісових прибутків*.

Примітка 2. Наведені дані для поточного 1929-30 року, зрозуміло, зазначено доки-що — *орієнтовно*, беручи зараз лише нормальну лісосіку. Але-ж, вже й зараз надходять з Центру наряди на *додаткові* відводи й, за досвідом попередніх років, та беручи на увагу сучасну ситуацію, — не буде помилково, як що ми при дальших наших розрахунках збільшимо ці дані — *принаймні на 50%*. Тому, — нарешті, для поточного 1929-30 року належить рахувати загальний відпуск деревини не менш (за округленням), як — *960.000 кубометр.* та вартістю: *5.400.000 крб.*

З наведеної таблиці вбачаємо, що зокрема за останні два роки помічається досить значний зріст лісової прибутковості, — а саме прибутковість збільшується майже вдвічі, а що до поточного 1929-30 року, то як візьмемо дані для цього року, що наведено в „Примітці 2“, — а саме загальну вартість відпускнуї деревини = *5.400.000 крб.*, то констатуємо, що прибутковість останнього 1929-30 року, порівнюючи її з першим роком 5-ти річки (1925-26 р.) — збільшиться *майже в 2½ рази*.

Аналізуючи моменти, що спричинились до такого зросту прибутковості, доводиться зазначити, що головна причина, — перш за все, — значне збільшення самої відпускнуї маси деревини, а саме, як вбачаємо з цієї-ж таблиці, збільшено відпуск маси деревини майже в $1\frac{1}{2}$ —2 рази, особливо, як для поточного 1929-30 року візьмемо виправлену масу: *960.000 кубометрів*, що зазначено в „Примітці 2“.

Отже, щоб відкинути вплив цього *випадкового* фактору (збільшення відпускнуї маси деревини), оскільки це базується не на нормальних обставинах, а лише на екстрених поверхкошторисних відводах, за спеціальними завданнями Центру, — ми, на підставі тих-же даних „Таблиці“, — виявимо прибутковість, що пересічно припадає на *один* кубометр деревини в кожному з зазначених операційних років останнього 5-ти річчя, бо лише така встановлена прибутковість (оплата) одного кубометра за кожний із років 5-тирічки, в порівненні між собою, — дійсно може бути певним показником *успішності* та наслідків раціоналізації ведення лісового господарства протягом останнього 5-тиріччя¹⁾.

Наводимо нижче ці дані, причому для більшої виразності, — пересічну прибутковість *одного кубометра* деревини в першому (1925-26 році) зазначаємо в 100%, а для інших років — відповідними % %.

Таблиця № 2.

Операційні роки	Головне користування		Проміжні користування		Разом	
	Абсолют. прибутковість одного кубометра	% зросту	Абсолют. прибутковість одного кубометра	% зросту	Абсолют. прибутковість одного кубометра	% зросту
1925-26 р. . . .	4.41	100	2.26	100	3.76	100
1926-27 р. . . .	5.04	114	2.02	89	4.40	117
1927-28 р. . . .	5.33	121	5.21	231	5.31	141
1928-29 р. . . .	5.52	125	2.63	116	5.02	134
1929-30 р. . . .	5.91	134	3.37	149	5.63	150
Пересічно за 5 років .	5.24	119	3.10	137	4.82	128

¹⁾ Прим. редакції. Зріст виrotгу за один кубометр може бути показником раціоналізації й господарських успіхів лише тоді, коли не підвищувати відпускнуї такси.

Примітка. Наведені дані „про пересічну абсолютну прибутковість одного кубометра“ для всіх галузів користування виявлено на підставі даних „Таблиці № 1“, а, саме, — поділом відповідної *вартості* деревини на *масу* деревини в кожному з операційних років (для останнього 1929-30 р. з розрахунку: від головного користування: 5.041.521 карбован. та від проміжних користувань: 358.479 крб., що разом складає: 5.400.000 крб.).

Отже, вбачаємо, що навіть відкинувши вплив *поширеного* за останні роки відпуску деревини, — ми все-ж повинні констатувати безупинний та досить значний *зріст прибутковості*, — навіть коли розрахунок пророблено на один кубометр маси. Беручи-ж на увагу, що такси на деревину протягом аналізованого терміну, починаючи з 1925-26 р. до останніх часів, в цілому майже зовсім залишились без змін, доводиться шукати, що утворили цей безперечний зріст прибутковості, — в інших *нових* моментах, що їх було вжито в лісовому господарстві Київщини протягом останнього 5-ти річчя, а саме. — в де-яких хоч лише частково вжитих *раціоналізаторських методах*, — до розгляду яких і переходимо зараз.

Насамперед, починаючи з 1925-26 року, було звернуто особливу увагу, — й зокрема під натиском та за безпосередньою участю *Лісової Інспектури по лінії Наркомфину*, — на урегулювання та правильну (раціоналізовану) установку обліку та *оцінки* ділянок відпускаемого лісу. Слід зазначити, що в цій царині на Київщині, — напевне, як і по інших округах, — панувала чимала непорядкованість, примітивність та навіть халатність. Тоді, як за існуючими інструкціями, для встановлення матеріальної оцінки лісу, треба точно виявити, крім *діаметрів* дерев, що підлягають „обліку“ на ділянках зрубаемого лісу, теж особливо точно й той розряд масових таблиць, за яким буде вираховатися відповідна маса підлеглих до обліку дерев, — остання важлива робота, — тоб-то по виявленню відповідного „розряду“ масових таблиць, провадилась досить примітивно, — а саме — „розряди“ масових таблиць призначалось, здебільшого, загальною для *цілих дач* (а не для кожної окремої ділянки лісу, як того вимагає „інструкція“) та часто-густо лише за прикладом попередніх років, а „*модельні*“ дерева, які повинно обов'язково визначати майже на кожній окремій ділянці лісу — для пристосування відповідного для них „розряду“ масових таблиць, — або зовсім не призначалось, або як-що й призначалось, то, звичайно, їх не зрубували та не заміряли точно їх височінь, як того вимагає „Інструкція“, а задовольнялись лише „*глазомірною*“ встановкою їх височіні, що, зрозуміло, може дати лише приблизні та досить неточні наслідки. Беручи ж на увагу, що лісництва, як виявилось, майже завжди, з метою обережності, або інших міркувань, уявляли ухил в бік зменшення так діаметрів, як і відповідних „розрядів“ масових таблиць, — нарешті доводилось констатувати, що майже як правило, лісництва пристосовували — на *один розряд нижчий розряд* масових таблиць, а теж і діаметр підлеглих до обліку дерев — встановлювали, здебільшого, на *один ступінь нижчий* проти дійсності.

А тим часом, — оця знижка лише на один „розряд“ (масових таблиць), або на один ступінь (діаметру) утворює досить значне зменшення маси деревини, а саме, — знижка на один „розряд“ масових таблиць зменшує масу деревини *від 10% до 15%*, а знижка на один ступінь діаметру зменшує масу деревини ще більше — *від 10% до 20%*.

Отже, щоб урегулювати цю важливу справу та поставитись до неї цілком правильно, довелось насамперед упорядкувати та раціоналізувати *облік та оцінку ділянок лісу*, але-ж одночасно раціоналізувати й взагалі переведення так званої „*таксації лісу*“, бо в цій справі виникали ще й інші не менш важливі моменти, наприклад, — як провадять ліс-

ництва розподіл таксуємих дерев по категоріях: *будівельних* дерев, *півбудівельних* та *дров'яних*. Треба зазначити, що в залежності від того до якої з зазначених категорій буде зараховано таксуєме дерево,—теж може значно збільшитися або зменшитися оцінка лісу, бо таксова вартість будівельного лісу дорожче дров'яного майже в 4—5 разів. Крім того, грошові такси на лісові матеріяли теж розподіляються аж на 6 розрядів, тому цілком зрозуміло, що правильне пристосування того чи іншого розряду грошових такс (на підставі затвердженого Центром розподілу лісових дач по розрядах) теж досить значно відбивається на підсумках оцінки лісу.

Взагалі-ж, вживання правильнішого розподілу таксуємого лісу по зазначених окремих *категоріях* (будівельного, півбудівельного та дров'яного) та перевірка *правильности* вживання грошових такс—утворили, як довів досвід за останні роки, збільшення прибутковости, пересічно, не менш, як на 10% на рік.

Отже, *раціоналізаторські методи*, що було їх вжито по всіх зазначених справах, з метою підвищення прибутковости,—уявлялись в тому, що через систематичний контроль, з виїздом на місця, на ті самі ділянки лісу, що їх було відведено під експлоатацію,—переведення *обліку* та *оцінки* зрубаємого лісу й взагалі його *таксації* почало виконуватися *правильніше* та *точніше*, та почали вживатися *більш удосконалені* (раціоналізовані) методи при самій таксації (обов'язкова зрубка „модельних“ дерев та точне перемерювання їх діаметру та височини, а в деяких випадках, з метою точнішого виявлення їх обсягів,—вирахування обсягів по окремих 2-хметрових одруках). Крім того, почав вживатися більш точний розподіл таксуємого лісу по окремих його *категоріях*: будівельного, півбудівельного та дров'яного лісу. Отже, у наслідок вживання всіх вищезазначених методів, взагалі оцінки по лісництвах стали переводитися твердіше, тоб-то, з досить значним підвищенням їх, й сама розробка експлуатуємого лісу почала провадитись *раціональніше* та *рентабельніше*, почали переводити більш обережну та рентабельну розробку деревини по окремих сортиментах, вживаючи всіх заходів, щоб і з *дров'яної* маси, яко мога, де-який % (а в окремих випадках і досить значний %) було перероблено в *будівельні* та „*поділочні*“ сортименти. Як свідчить досвід останніх років, ці методи раціоналізування самих розробок в зазначеному напрямкові теж утворили де-яке збільшення прибутковости, а саме, пересічно не менш, як 15% на рік.

Отже, нарешті й стверджується раніш зазначений зріст лісової прибутковости за термін останнього 5-ти річчя—50%.

Переходимо тепер до розгляду *перспектив* лісової прибутковости протягом *наступного 5-ти річчя*.

В 1913 році (див. „Ежегодник Лесного Департамента“ за 1913 рік)—пересічна прибутковість („валова“) за 1 гект. лісової площі складала: 16 крб. 01 коп., а чиста лісова прибутковість складала: 14 крб. 14 коп.

Яку-ж лісову прибутковість—валову та чисту маємо зараз?

На підставі наведених раніш даних, вбачаємо, що пересічна *валова лісова прибутковість* з 1 гект. лісової площі за минуле 5-ти річчя уявляється такою: (див. табл. 3).

Що до чистої лісової прибутковости, то відраховуючи на *витрати* по охороні та взагалі обслуговуванню лісового господарства, пересічно, до 40% *вальної* прибутковости,—чиста лісоприбутковість уявляється такою: (див. табл. 4).

Отже, порівнюючи сучасну лісоприбутковість—валову та чисту—з передвійськовою, доводиться зазначити, що сучасна лісоприбутковість значно ще не піднялась до рівня передвійськового.

Таблиця № 3.

	Валова прибутковість	Площа	Пересічна прибутков. з 1 гкт.
В 1925-26 р.	2.142.454 крб.	297.721 гкт.	7 крб. 20 коп.
В 1926-27 р.	2.526.253 „	297.721 „	8 „ 48 „
В 1927-28 р.	2.658.644 „	297.721 „	8 „ 93 „
В 1928-29 р.	4.301.633 „	297.721 „	14 „ 45 „
В 1929-30 р.	5.400.000 „	297.721 „	18 „ 14 „
Пересічно за 5-ти річчя			11 крб. 44 коп

Таблиця № 4.

В 1925-26 р.	4 крб. 32 коп.
В 1926-27 р.	5 „ 09 „
В 1927-28 р.	5 „ 36 „
В 1928-29 р.	8 „ 67 „
В 1929-30 р.	10 „ 88 „

Пересічно
за 5-ти річчя . 6 крб. 86 коп.

Тому, ясно, що становище в цій справі досить неприпустиме, й через те повинно вжити всіх заходів, щоб не тільки закріпити сучасну лісоприбутковість, яку протягом минулого 5-ти річчя значно збільшено (майже на 50%), — але-ж ще протягом наступного 5-ти річчя — як-що не підвищити цілком до рівня передвійськового, але-ж у всякому разі в значній мірі *підійти* до цього рівня.

Які-ж, насамперед, раціоналізаторські заходи повинно й цілком можливо вживати в цьому напрямкові, крім попередніх заходів що вже їх переводилось в життя протягом минулого 5-ти річчя?

Насамперед, головне, на що слід звернути нашу увагу — це раціоналізація самих організаційних форм лісового господарства, а саме, раціоналізація *методів* по виявленню дійсного можливого для експлуатації *розміру щорічного користування* деревиною. Справа в тому, — в коротких рисах, — що підчас складання лісоустрійного (організаційного) плану — у наслідок якого й визначається певна площа лісосіки, або певна *маса деревини*, яка призначається до експлуатації щорічно, — головну роль відіграють дані про так званий „середній щорічний приріст“ деревини. Виходячи зі здобутих даних про цей „середній щорічний приріст“, встановлюють такий розмір щорічного користування деревиною, щоб нарешті загальний стан лісонасаджень залишався більш-менш сталим та не погіршувався в майбутньому. Отже, за існуючими зараз методами, між іншим, встановлено, що „середній щорічний приріст“ для всієї України складає: 5.166. 361 кубометрів, або лише 2,25 *кубометра з 1 гект.* лісової площі. Тому, в зв'язку з таким вирахуванням „середнього щорічного прироста“, майже й таку ж масу деревини призначається й до експлуатації, а саме (за даними 5-ти річки ВУПЛ'у), = 5.036.000 кубометрів. Але-ж в дійсності виявляється, що *дійсний* щорічний „середній приріст“ деревини по Україні майже *вдвічі* більший, а саме: не

менш, як 4,5 кубометр. Це підтверджує й сам ВУПЛ (в особі Замісника Начальника ВУПЛ'у, на нараді, що відбулася в Києві в Березні 1929 року).

Що-ж до місцевих даних, а саме, — для Київщини, то на підставі даних, що їх подав один з Начальників місцевого району лісоустрійних робіт, — теж встановлено, що „середній годичний прирост“ для обставини Київщини повинно зазначити — 0,7 такс. саж. з гект. лісової площі, або 4,36 кубометр. з 1 га. На підставі-ж останніх наукових обслідувань проф. Тюріна, — „середній годичний прирост“ він вираховує для середнього бонітету насаджень — навіть до 7 кубометрів з 1 гект. Отже, з усіх наведених даних маємо цілком рацію зазначити, що метода урахування „середнього годичного прироста“, — за якою переводилось до останніх часів виявлення цього важливого моменту, — не досить точна та правильна, та що існуюча метода значно зменшувала (майже вдвічі) можливості відносно розміру кількості деревини, що вираховувалось до цього часу, за лісоустрійними плянами, до експлуатації. Стверджується це ще й тим, що як ми звернемося до даних та практики закордонного лісового господарства, — наприклад Німеччини, — то доведеться зазначити, що в Німеччині розрахунок розміру можливої до експлуатації деревини провадиться з 5½ кубометрів з 1 гект. лісової площі, але-ж обставини „приросту“ деревини в Німеччині а ніяк не ліпші, ніж у нас.

Наведемо тепер дані про дійсний розмір експлуатації деревини на Київщині протягом минулого 5-ти річчя.

Таблиця № 5.

	Загальна маса деревини головного та проміжного користування	Загальна лісова площа	Пересічно з 1 гект.
В 1925-26 р.	569.153 кубом.	297.721 гк.	1,91 кубом.
В 1926-27 р.	573.995 „	297.721 „	1,93 „
В 1927-28 р.	500.646 „	297.721 „	1,68 „
В 1928-29 р.	856.528 „	297.721 „	2,88 „
В 1929-30 р.	960.000 „	297.721 „	3,22 „
Пересічно за 5-ти річчя			2,32 кубом

Отже, бачимо, що й на Київщині пересічний розмір дійсної експлуатації деревини складає лише майже *половину* дійсного „середнього годичного прироста“ (біля 4½ кубометр), — причому, в перших роках минулої 5-ти річки він навіть значно менший за половину, але-ж наприкінці 5-ти річки вже значно перевищує половину, досягаючи до 2,88 кубометрів і, навіть, до 3,22 кубометрів з 1 гектара.

Тому, вважаючи, що дійсний „середній годичний прирост“ деревини на Київщині не менший, як 4½ кубометр. та що за останні часи розмір дійсної експлуатації деревини досягає біля 3-х кубом. з 1 гект., — доводиться прийти до висновку, що можемо ще поширити розмір експлуатації деревини, не ризикуючи знищити основний запас деревини. — ще, принаймні, на 1½ кубометр. з 1 гект., тобто збільшити дійсний розмір експлуатації деревини ще не менш, як на 50% проти останніх років минулої 5-ти річки.

Але-ж, однак, — було-б помилково й зовсім не по *раціоналізаторськ*і розв'язати це питання, а саме — про можливість збільшення експлуа-

тації деревини на 50%, шляхом *лише збільшення* щорічної лісосіки головного користування, як то, на-жаль, переводив ВУПЛ, зокрема за останніх років минулої 5-ти річки. Справа в тому, що розмір щорічної лісосіки головного користування встановлюється за лісоустрійним (організаційним) планом, на підставі встановлених так званих „оборотів рубки“ (періода, протягом якого вирубається вся лісова дача): чим більший (довший) призначений „оборот рубки“, тим щорічна лісосіка менша, й навпаки. Тому, бажаючи збільшити щорічну лісосіку, найпростіше було б зменшити встановлений „оборот рубки“.

Але-ж це досить складна справа, яку зовсім нераціонально розв'язувати таким чисто механічним засобом, бо наслідком цього можуть бути, особливо в майбутньому, чималі *збитки* для всього лісового господарства.

Тому, лише при наявності де яких певних змін відносно економічних обставин лісового господарства, може бути раціональним зменшити й „оборот рубки“. Наприклад, як що попит на високосортиментну лісову продукцію, що вирощується протягом *довготермінового* строку, зменшується, та ціни на таку деревину значно спадають (що, між іншим, за останні часи до де-якої міри, правда, й спостерігається), — то при наявності таких умов лісовиробництва відповідне скорочення існуючих „оборотів рубки“ уявляло-б себе й досить раціоналізаторський захід. Об'єктивно кажучи, як-що відповідно змінюються економічні обставини лісового господарства, — то перевиключення експлуатації лісу на рейки *менш термінових „оборотів рубок“* його можна визнати за цілком раціоналізаторський захід, оскільки високосортиментна деревина, що її вирощувалось протягом довготермінового строку, має, звичайно, досить високу собівартість і тому, навіть, значно збільшена ціна на неї далеко не завжди *компенсує* її собівартість *).

Тому, нарешті, припускаючи за цілком доцільне, при наявності, й лише при наявності, відповідних економічних обставин, за рахунок додатково експлуатуємої деревини (як зазначено раніш — до 50% від існуючих розмірів її експлуатації), навіть скорочувати існуючі „обороти рубок“ і поширювати таким чином розмір експлуатації *головного* користування, — ми все-ж категорично повинні зазначити, що головним „руслом“, по якому повинна йти реалізація цієї додаткової експлуатації деревини, це по „руслу“ *раціоналізовано-поширеної експлуатації* не „головного“ користування, а так званих „проміжних“ користувань і ось за якими міркуваннями.

„Проміжні“ користування, що складаються з трьох важливіших операцій: 1) „прочисток“, 2) „проріджувань“ та 3) „прохідних рубок“ — уявляють з себе, перш за все, крім того, що вони з'являються досить корисними джерелами лісової прибутковості, дуже важливі *лісокультурні* операції відносно догляду за правильним виховуванням лісонасаджень, тобто, — вони безпосередньо впливають на самий стан лісонасаджень, а, нарешті й на всю лісоприбутковість. Отже, дякуючи вживанню „прочисток“, ми позбавляємо лісонасадження від малоцінних пород, протезируючи доброму зросту головних цінних пород. Шляхом своєчасного вживання „проріджувань“ ми утворюємо правильну формовку стовбурів, тоб-то поліпшуємо технічну *якість* деревини; а відповідним вживанням „прохідних рубок“ ми збільшуємо так званий „світовий приріст“, дякуючи чому значно підвищуємо масу деревини; тому можливість

*) Прим. ред. Твердження авторове про більшу величину щорічного приросту деревини редакція вважає за цінне і воно заслуговує на обговорення; тимчасом пропозиції узалежнити вік вирубуваного лісу з ринком — неслухні.

додаткової (50%) експлуатації деревини належить утилізувати, перш за все, по „руслу“ — „проміжних користувань“.

Ці наші ствердження, — з приводу *раціоналізації організаційних* форм лісового господарства тим більш потребують особливого підкреслення, що в дійсності проміжні користування протягом попередніх часів а саме *протягом минулої 5-тирічки*, — складали лише незначну кількість порівнюючи їх з *головним* користуванням, так відносно маси деревини, як, зокрема, відносно грошової вартості їх, а саме: розмір експлуатації проміжних користувань, порівнюючи з розміром експлуатації головних користувань, — складає, за масою, лише 24,2%, а за грошовою вартістю ще менше, а саме — біля 13,6% тоді, як за передвійськових часів розмір експлуатації проміжних користувань складав, за масою, біля 50%, та за грошовою вартістю — біля 30%, тобто майже вдвічі більш проти сучасного. Як-же що звернемося до таких-же даних для закордонного лісового господарства, наприклад Німеччини (за даними досвідних таблиць Шванпах), то розмір маси проміжних користувань в Німеччині складає до 60—70% від маси головного користування, тоб-то, ще більш, ніж у нас, порівнюючи навіть з передвійськовими часами. До речі мовити, що за останніх часів (в 1929 р.), нарада з місцевих лісових робітників та за участю представників лісоустрою, посиляючись та спираючись, головне, на вимоги найбільш правильного та повного виконання робіт *по догляду за лісом*, — висловила за негайне значне поширення зазначених робіт (тоб-то „проміжних користувань“), а саме, навіть до 100%, порівнюючи їх *грошову вартість з грошовою вартістю головного* користування.

Але-ж, треба зазначити, що розмір такого значного поширювання проміжних користувань буде обмежуватися, перш за все, з того приводу, що вся *додаткова* експлуатація деревини, як з'ясовувалось вище, складатиме лише біля 50% сучасного розміру експлуатації. З другого боку, де-яку частину додаткової експлуатації деревини буде реалізовано як зазначено раніш, через де-яке скорочення існуючих „оборотів рубок“ тоб-то, через *поширення* розміру *головного* користування. Тому, нарешті доводиться зазначити, що для *наступного 5-тиріччя* раціоналізовано — поширену експлуатацію проміжних користувань можна буде підвищити, за грошовою вартістю їх, проти сучасного розміру експлуатації (13,6%) не більш, як до 50% грошової вартості *головного* користування. Нарешті, приймаючи на увагу й поширення *головного* користування (дякуючи скороченню „оборотів рубок“), — у наслідок експлуатації всієї *додаткової* деревини (на підставі *дійсного приросту* деревини), — лісова прибутковість, протягом наступного 5-тиріччя збільшиться не менш, як на 50% *проти минулого 5-тиріччя*.

Ми в попередньому зупинились лише на головних, найбільш важливих моментах, що до переведення раціоналізації в лісовому господарстві. Але-ж, крім них, існує ще чимала низка й інших факторів, що до раціоналізації лісового господарства, й між іншим, в першу чергу, належить зупинитися на певній можливості утворення та відродження, так званих „нових джерел“ лісової прибутковості, які, з боку раціоналізаторського можуть дати теж добрі ефективні наслідки. Зовсім не знищуючи основного лісового фонду, а, навпаки, ще більш поживляючи та поширюючи життєві функції лісу, — вони одночасно дадуть, у наслідок відродження їх, і досить добрі фінансові результати, відносно підвищення лісової прибутковості.

В першу чергу, таким „новим джерелом“ лісової прибутковості може й повинна уявитися поширена культура *лози*, особливо більш шляхетних її гатунків, а, саме, так званої французької лози, що дає

найбільш коштовні матеріали для відомого промислу *лозоплетення* (виробництво різноманітних „корзин“, „корзинок“ та зокрема всякої меблі), який зокрема за останні часи набуває дуже важливого значіння. Зараз вже засновано на Київщині з досить широкими функціями окреме кооперативне об'єднання „Лозосоюз“. Річний його обіг за останній рік досягає майже 1,5 мільйона карбованців, і одна ця кооперативна установа перероблює лози щорічно майже до 500 тис. пудів, що потребує площі лозових плантацій біля 1500 га (вважаючи, що пересічно з кожного гектара лозових плантацій можна одержати біля 300—350 пудів лози). Але-ж надалі можна сподіватися, що ринок збуту лози може ще й більш поширитися. Отже, лозовий промисел взагалі може й повинен відігравати досить серйозну роль.

Одночасно з цим, треба зауважити, що запровадження *поширеної культури* лози в лісовому господарстві дуже корисно з двох боків: поперше, майже в кожному лісництві, а особливо в лісництвах в районі басейна р. Дніпра та його приплив — Десни та Припяти, знаходиться чимала кількість та взагалі на досить значні площі земель, що мають *зайву* вохкість, а через те майже зовсім нездатних для вирощування звичайних та основних порід (сосни, дуба та інш.), й, тому, такі землі залишаються майже без усякої користі (нездатні й під лужки), а як раз такі землі (особливо якщо їх здобрено ілом, що осідає після весняних вод) дуже здатні для культури французької лози. З другого боку, поширена культура лози, утворюючи значну кількість лозового матеріалу, забезпечує необмежений розвиток кустарного промислу — *лозоплетення*, що при сучасних умовах, як засіб використання вільного *досуга населення*, набирає особливого значіння. Нарешті-ж кожний гектар, засаджений цією лозою, як з'ясовано, вносить чистого прибутку пересічно—75 крб., що при загальній площі лозових плантацій наприкінці наступного 5-тиріччя біля 7.500 гектарів (як то можливо передбачити, беручи на увагу наявність здатних для цієї лози лісових земель на Київщині), утворить додаткову лісову прибутковість сумою не менш, як 0,5 мільйона карбованців.

Не менш важливим „новим джерелом“ лісової прибутковості може уявитися така, з першого погляду, ніби дрібниця, як *переробка всяких майже покидів* при розробках лісу, наприклад, нижчих ґатунків гілля, суч'їв, навіть гнилої лісової підстилки, — шляхом хімічних маніпуляцій, на таку цінну продукцію, як соснова шерсть, соснова нитка, повсть („войлок“), папір (для обвертання та обгортки) та інш. Цікаво відмітити, що продажна вартість виробленої з цих „покидів“ продукції не тільки покриває таксову вартість цих „покидів“ та витрати на їх переробку, але-ж, навіть, дозволяє повертати (даремно) використане гілля та суч'я, які ще потім продаються на паливо.

Повинно також звернути увагу на цілком рентабельну та значно прибуткову справу — по масовому збору лісових лікарських рослин, по штучному розведенню білих грибів та інш. Поширена культура цих лісових рослин, без сумніву, дасть не тільки десятки, а може й сотні тисяч крб. лісоприбутковості, але-ж значно збільшить на ринкові цію досить корисну, по моменту, продукцію.

Досить теж корисною з боку прибутковості уявляється справа й по заведенню, так званого, „*підсочного промислу*“, що виробляє шпигінар (скипидар) та каніфоль. На підставі переведеного нами спеціального обслідування „*підсочного промислу*“ на Київщині, встановлено, що він забезпечує пересічну чисту прибутковість з 1 гект. — від 30 до 100 крб. Але-ж доки-що стримуємося від безоговорочної рекомендації вживання цього промислу, оскільки в де-яких випадках, особливо якщо

переводити його на одних і тих же деревах протягом біля 3-5 років, — спостерігається утворення масового сухостою, а одночасно з цим утворюються й загрозливі умови для поширення одного з найсерйозніших шкідників хвойного лісу — короїда.

Використання всіх зазначених „нових джерел“ дасть змогу підвищити лісоприбутковість протягом наступного 5-тиріччя — не менш як на 25%.

Підсумовуючи-ж наслідки підвищення лісоприбутковості від усіх накреслених протягом наступного 5-тиріччя *нових раціоналізаторських засобів*, встановлюється, нарешті, певна можливість досить значного загального підвищення лісової прибутковості, а саме, не менш, як на 75%, том то, замість сучасної лісоприбутковості (біля 4 х мільйонів крб.), — наприкінці наступного 5-тиріччя загальна лісоприбутковість, у наслідок вживання вище наведених раціоналізаторських заходів, — підвищиться до 1 мільйонів крб., а може й ще більш. Отже, в такому разі, пересічна валова лісоприбутковість в районі Київщини складатиме вже досить значну суму, а саме, *біля 24 крб. з 1 гект. лісу*, тоб-то, вже значно наблизиться до розмірів передвійськових часів.

Отже, закінчуючи наш нарис, не можемо, нарешті, не зазначити, які необмежені можливості, зокрема в царині лісового господарства, можуть бути конкретизовані та переведені до життя, — якщо хоч частково стати на шлях *раціоналізації* в господарстві.

С. РОЗЕН

Надра та промисловість Озюмського району

Робота над складанням комплексного пляну господарства районів на 1931 рік закінчується. Перша спроба такого серйозного плянування проходила при дуже несприятливих умовах, оскільки райони не мали твердих лімітів від центральних установ, крім НКЗ, по різних галузях господарства.

Держплян запевнював, що ці ліміти будуть надіслані своєчасно, але лише в 20 числах січня були одержані більш-менш детальні вказівки НКФ про складання контрольних чисел бюджету, цієї „основи основ“ місцевого господарства.

Відсутність лімітів, з одного боку, та перевантаженість поточними кампаніями окремих виконавців апарату, тих самих, що повинні дати свої передбачання до пляну на 1931 рік, значно гальмувало справу та спричинялося до того, що ці відомості Райплянові довелося збирати, як кажуть „на ходу“.

Наявність такого комплексного пляну є велике досягнення для району. Те, що було раніш не під силу окрузі з більшим апаратом, те зараз має район.

Безперечно, складені контрольні числа треба багато де в чому корегувати та доповнювати, але це теж їх позитивна сторона, бо *примушує докопуватися до окремих моментів, на які раніш не зверталося уваги*.

Для виявлення природних багатств районів доцільно на сторінках журналу висвітлити досягнення тих чи інших районів. По нашому району маємо таке становище.

Озюмський район — район сільсько-господарський, але в той час він має значні перспективи щодо розвитку промисловости. Цьому сприяють багатства наших надр.

З геологічного погляду Озюмщина зв'язана з Донбасом, і є продовження Всесоюзної Кочегарки.

Природні багатства Озюмщини давно звернули на себе увагу відомих геологів, але тільки після революції розпочато систематичні геологічні дослідження й розпочата промислова розробка наших фарбових глин, фосфоритів, вапняків та крейди.

Великі поклади фарбових глин у нас є в селах Сухо-Кам'янці Червоному Осколі та Довгенькому.

Вохру і мумію у нас в районі переробляють два фарбові заводи — один Укрхемоб'єднання, другий промкооперативної артілі „Надрофарба“.

Є у нас і високої якості глини, щоб виробляти цеглу. Тепер у нас є дві цегельні в Озюмі — РВК'у та „Надрофарби“ і чотири маленькі кустарні по колгоспах району та одна в Яремівці артілі „Надрофарба“.

Дуже значні у нас поклади фосфоритів, що як відомо вживаються на штучне угноєння.

Геологічно-розвідкові партії, що працювали в 1930 р. в нашому районі, встановили наявність $2\frac{1}{2}$ міл. тонн фосфориту в районі сел Синичене, Яремівка і близько $1\frac{1}{2}$ мільярда тонн фосфориту, в районі М. Комишувахи, Заводів та інш. Якість фосфоритів — $18\frac{1}{2}$ — 19^0 фосфорної кислоти. Крім того значні родовища фосфоритів є у нас на Крем'янці.

Фосфорити добувають у нас Укрмінералооб'єднання в Озюмі та „Надрофарба“ у М. Комишувасі. 1930 р. збудовано фосфоритно-помольний завод, який повинен скоро розпочати роботу.

Поклади вапняків у нас теж великі знаходяться вони на Крем'янці у хут. Бабенковому, Кам'янці, Червоному Осколі та хут. Дінецькому. Товщина верстви досягає в деяких місцях до 14 метрів.

Лише в 1929 року у нас розпочаті промислові розробки вапняків на Крем'янці та хут. Бабенковому.

Багато ще у нас крейдяних покладів на Крем'янці, Синиченому, Яремівці, хут. Заводах та інш. Тепер крейду у нас добувають та перемелюють на 2-х новозбудованих крейдяних млинах Укрмінералооб'єднання та „Надрофарби“.

Є багато гарних кварцових пісків та прошарки кам'яного вугілля (Червоний Оскіл) і навіть залізних руд близько хуторів С. Кам'янки, Топальського, Оришкина та Підлужного, зустрічається бурий залізняк, а в районі хут. Ковалівки та Наддінського зустрічається й сірчаний колчадан.

Є у нас також прошарки лігніту в С.-Кам'янці та кремінь на Озюмській горі Крем'янець, у хут. Бабенковому та слободі Яремівці.

Все допіру подане свідчить про значні багатства наших надр але вони потребують ще дослідів. Геологічні розвідки, що у нас провадилися в 1930 р., недостатні. Треба, аби Держплану вжив заходів, щоб ГЕОЛКОМ розвинув геологічні дослід надр нашого району.

Підходячи до складання контрольних чисел району з промисловості, ми розширили вказівки Держплану з цього приводу й охопили не лише тільки місцеву промисловість, а зібрали докладні матеріали і про республіканську і про кустарну промисловість.

Контрольні числа так характеризують нашу промисловість.

Місцева промисловість. Огульна продукція в цінах відповідного року становила:

в 1929-30 році	1.099,634 кар.
в ударному кварталі	220.311 „
на 1931 рік проєктується	1.412.484 „

цебто зріст на 28,5% проти 1929-30 р. Капіталовкладання проєктуються в сумі 126.926 карб. і підуть вони головно, на розвинення цегельні колгоспсистеми.

Пересічне зменшення собівартости продукції проєктується 10,7%, а збільшення зарплати 3,4%.

Кустарна промисловість наша охоплює більш як 800 кустарів, а на 1931 рік передбачає скооперувати понад 1.400 чоловіка. Тепер у нас 6 артілів, при чому одна з них „Надрофарба“ має такі виробництва: 2 цегельні з запроєктованою на 1931 рік продукцією в 8.391.000 цегли, 2 вапняні заводи, 1 крейдианий млин, 1 фарбовий завод, каменярні та фосфоритні розробки.

Решта артілів охоплюють різні виробництва — готовий одяг, взуття, лимарські та шубні вироби, лісопереробку та інш.

Огульна продукція кустарної промисловости нашого району у відпускних цінах відповідного року становила.

в 1929-30 р.	1.031.700 крб.
в ударному кварталі	312.800 „
на 1931 р. передбачено	3.926.000 „

зріст на 280% проти 1929-30 року.

Такий великий зріст продукції передбачається у зв'язку з тим, що Вукопромспілка запроєктувала капіталовкладень на 1931 р. 892.300 крб. — на поширення підприємств та на збудування нового силікатного та фарбового заводів. В минулому році та за ударний квартал капіталовкладень по лінії Кустпромкооперації було 338.000 карб. Отже, щоб не зірвати передбачення 1931 р. потрібне своєчасне одержання кредитів та безперерйне постачання будматеріалів.

Республіканська промисловість наша теж значно розвивається з року в рік. Огульна продукція її в 1929-30 р. виносила 9.746.202 крб., в ударному кварталі — 2.716.838 крб. Повних контрольних чисел на 1931 рік по всіх підприємствах дістати ще не вдалось, але орієнтовно продукція їх становитиме понад 12.000.000 крб.

Треба звернути увагу, от на що: в числі республіканської промисловости у нас є фосфоритні копальні, крейдопомольний та фосфоритно-помольний заводи, які раніш були в розпорядженні Укрхемтресту, а з січня цього року передані Укрмінералоб'єднанню.

Укрхемтрест у згоді з ВРНГ проєктував здобути в 1931 році у нас 96.000 тонн фосфоритів, з них 60.000 тонн вивезти на Костянтинівський завод, а 36.000 тонн перемолоти на місцевому новозбудованому заводі. Крейди передбачалося перемолоти 40.000 тонн на новозбудованому крейдопомольному заводі.

Тепер же, за неповними даними, Укрмінералоб'єднання проєктує добути в 1931 р. лише 18.000 тонн фосфоритів, місцеві копальні склали проєкт на 36.000 тонн крейди, передбачається перемолоти лише 20.000 тонн, в той час, коли обладнання місцевого заводу без додаткових капіталовкладень дозволяє перемолоти 40.000 тонн.

Таке зменшення темпів використання наших надр безумовно не-припустиме.

Держпланові треба звернути увагу і на те, що якраз перед ліквідацією округ передбачалося збудувати в Озюмі 10 вапняних печей, були вже навіть відпущені кредити і Харсилікаттрест мав перевести це будівництво, але тепер це будівництво виключено з плану.

Треба зупинитися ще на такому питанні: на гострій для нас справі з транспортом. Ще в минулому році були великі перебої з тягло-транспортом для обслуговування нашої промисловости; при значному рості продукції на 1931 рік ця справа набирає ще більшої актуальности. Ще Озюмський Окрвиконком взявся був до роботи коло збудування залізничної колії від ст. Озюм до гори Крем'янець, де зосереджені головні надра, що добуває наша промисловість. *Трансбуд* був склав проєкта на прокладання 9 $\frac{1}{2}$ кілометрів колії, але тепер справа ця зовсім заглохла. Передбачається ще збудувати залізничну келію від ст. Озюм до хутора Бабенкового де знаходяться копальні артілі „Надрофарба“.

Позитивне розв'язання справи з транспортом та збільшення геологічних дослідів нашого району — от від чого залежить розвиток нашої промисловости.